

ÇEVRE SAĞLIĞINDA BİYOTEKNOLOJİLERİN YERİ VE ÖLÇÜLERİNİN İZLENİMLERİ

Dr. Öğr. Üyesi ÇİĞDEM

KARAR

KARAR İNCELEMESİ

CIF SATIŞLARDA SİGORTALANAN MENFAATİN AİT OLACAĞI KİŞİ SORUNUNA İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME

Ar. Gör. Özlem GÜRSES*

KARAR METNİ¹

Taraflar arasında görülen davada Beyoğlu Asliye 1. Ticaret Mahkemesi'nce verilen 25.02.2003 tarih ve 2002/258-2003/44 sayılı kararın Yargıtay'ca incelenmesi davalı Polaris Gemi Kiralama San. ve Ticaret A.Ş. vekili tarafından istenmiş (...) olmakla (...) gereği görüşülüp düşünüldü.

Davacı vekili, Kibar Dış Tic.A.Ş. adına 315741 no.lu Poliçe ile müvekkili şirkete sigortalı çelik saç levhaların, sigortalı ile davalı Polaris Gemi Kiralama San. Tic. A.Ş. arasındaki taşıma sözleşmesi gereğince diğer davalının donatanı olduğu M/V Fırat gemisi ile Karadeniz Ereğlisi'nden İtalya'nın Ravenna Limanı'na taşınması sırasında ambarların deniz suyu alması nedeni ile oksitlenerek hasarlandığını ileri sürerek, sigortalıya 28.03.2002 tarihinde ödenen 53.391.60 USD'nin ödeme tarihinden itibaren en yüksek reeskont faiz oranı ile birlikte davalılardan tahsilini istemiştir.

Davalılar vekili, kiracı alt taşıyan sıfatını haiz olan müvekkil Polaris Gemi Kiralama San. ve Tic. A.Ş.'ye husumet yöneltilemeyeceğini, geminin denize, yola ve yüke elverişli olduğunu, bir zarar varsa bile bunu sadece koniementoyu elinde bulunduran alıcının talep edebileceğini, gönderenin sigortacısı, davacının halef olarak bu da-

* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Deniz Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi

¹ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2003/6005, K.2004/701, T. 26.01.2004. Karar, İstanbul Barosu Dergisi Cilt : 78, sayı 2004/2, s.802-804'te yayınlanmıştır.

vayı açamayacağını, TTK'nın 1066. maddesine göre ihbarların süresinde yapılmadığını savunarak, davanın reddini istemiştir.

Mahkemece; toplanan deliller ve benimsenen bilirkişi raporuna göre CIF satış nedeni ile taşıma sırasındaki hasar riskinin, dava dışı alıcı İtalyan firmasına ait olduğu; ancak, alıcı firmanın uğradığı zararın sigorta ettiren satıcı Kibar A.Ş.'den talep ettiği ve sigorta şirketinin ödeme yapmayı kabul etmesi üzerine, alıcı firmaya ödeme yapılacağı bildirildiği; bu durumda sigortalı emtiada meydana gelen hasarın satıcının zararını oluşturduğu; satıcı Kibar A.Ş.'ye yapılan ödemenin davacı sigorta şirketine halefiyet hakkı sağladığının kabul edilmesi gerektiği; taşıma sözleşmesi davalı Polaris ile dava dışı sigortalı arasında düzenlendiğinden, bu davalının taşıyan sıfatı ile taşımada meydana gelen hasardan sorumlu olduğu; diğer davalının M/V Fırat gemisinin donatanı olduğuna dair delil bulunmadığı; donatan olsa dahi taşıma sözleşmesinin tarafı olmadığından, kendisine husumet yöneltilemeyeceği; gemi kaptanına bildirilen hasarın taşıyanın temsilcisine yapılmış usulüne uygun bir ihbar kabul edilmesi gerektiği; eksper raporu alındığı; taşıyanın sorumlu tutulamayacağı sebeplerin ispat edilemediği gerekçesiyle davalı Caferoğlu Denizcilik ve Tic. Ltd. Şti. hakkındaki davanın husumet yönünden reddine, 53.391,60 USD'nin 28.3.2002 tarihinden itibaren %4 ve değişen oranlarda faiziyle birlikte fiili ödeme tarihindeki efektif satış kuru karşılığının davalı Polaris'ten tahsiline karar verilmiştir.

Kararı, davalı Polaris Gemi Kiralama San. ve Tic. A.Ş. vekili temyiz etmiştir.

1. Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davalı Polaris Gemi Kiralama San. ve Tic. A.Ş. vekilinin yerinde görülme ve aşağıdaki bent kapsamı dışında kalan sair temyiz itirazlarının reddi gerekmiştir.

2. Dava, nakliyat sigorta poliçesine dayalı rücu tazminat istemine ilişkindir. Davalı vekili, CIF satış nedeniyle malların gemi bordasına aktarılması ile satıcı Kibar Dış Tic.A.Ş.'nin sorumluluktan kurtulduğunu, bundan sonraki nef'i ve hasarın alıcı İtalyan firmasına ait olduğunu, kendi sigortalısı Kibar Dış Tic.A.Ş.'ye hasar bedelini ödeyen davacı sigorta şirketinin halefiyet yoluyla dava

açamayacağını savunmuş, 27.11.2002 tarihli bilirkişi kurulu raporunda da davacının halef olabilmesi için sigortalısı Kibar Dış Tic.A.Ş.'nin malvarlığında bir zarar meydana geldiğini ispatlaması gerektiğini belirtmiştir. Mahkeme gerekçesinde ise, CIF satış nedeniyle deniz yoluyla taşıma sırasındaki hasar riskinin dava dışı alıcı İtalyan firmasına ait olduğu kabul edilmekle birlikte, alıcı firmasının uğradığı zararı sigortalı Kibar A.Ş.'den talep ettiği; sigortalı ile davacı sigorta şirketinin görüşmelerinde sigorta şirketinin ödeme yapmayı kabul etmesi üzerine alıcı firmaya ödeme yapılacağı bildirildiği; bu durumda sigortalı emtiada meydana gelen hasarın satıcının zararını oluşturduğu; davacının sigortalısı satıcı Kibar A.Ş.'ye yaptığı ödemenin ona halefiyet hakkı sağladığı belirtilerek, davalı Polaris Gemi Kiralama San. ve Tic. A.Ş. yönünden davayı kabul edilmiştir. Davacı vekili, bilirkişi raporundan sonra dosyaya sigortalının İtalyan şirketine dava konusu miktar kadar ödeme yaptığını belirterek müşteri para transferi ve mesaj kopyası adı altında bazı ödemeye ilişkin olduğunu belirttiği belge fotokopileri sunmuş; davalılar vekili bu belgelerin ödeme niteliğini taşımadığını, sadece yazışmalardan ibaret olduğunu belirterek, belgelere itiraz etmiştir.

Mahkemece, sözkonusu ödemenin yapıp yapılmadığı bahsi geçen belgelere göre ilgili bankadan sorulmadan ve İtalyan Garvarri S.P.A.'nin sözkonusu parayı alıp almadığı araştırılmadan, ek-sik inceleme ile hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir.

SONUÇ: Yukarıda 1 no.lu bentte açıklanan nedenlerle davalı Polaris Gemi Kiralama San. ve Tic. A.Ş. vekilinin sair temyiz itirazlarının reddine, 2 no.lu bentte açıklanan nedenlerle hükmün bu davalı yararına BOZULMASINA, ödediği temyiz peşin harcın isteği halinde temyiz edene iadesine, 26.1.2004 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

İNCELEME ve DEĞERLENDİRME

Yargıtay kararına konu olan uyuşmazlığa yol açan olayları şöyle özetleyebiliriz: Kibar Dış Tic. A.Ş., bir İtalyan firması ile, konusu çelik saç levha yükünün taşınması olan bir satım sözleşmesi akdetmiştir. Sözleşme konusu yük, Ereğli'den İtalya'ya taşınacaktır. Kibar Dış Tic.A.Ş., çelik saç levha yükünün Ereğli'den İtalya'nın Ravenna limanına taşınması hususunda Polaris Gemi Kiralama San. ve Tic. A.Ş. ile bir sözleşme akdetmiş, Polaris Gemi

Kiralama San. ve Tic.A.Ş. de taşıma işini fiilen gerçekleştirmek üzere M/V Fırat gemisi donatanı ile taşıma sözleşmesi yapmıştır. Satıcı, bunun yanında yük üzerindeki menfaatini kendi hesabına sigorta ettirmiştir. Yük gemiye yüklendikten sonra taşınması esnasında, geminin ambarlarına deniz suyu girmesi neticesinde oksitlenerek hasara uğramıştır. Bunun üzerine alıcı firma, zararını satıcı Kibar Dış Tic.A.Ş.'den talep etmiş, Kibar Dış Tic.A.Ş., davacı sigortacı ile görüşmüş ve sigortacı, zararı ödemeyi kabul ettiğini bildirmiştir. Karardan anlaşıldığı kadarı ile davanın yerel mahkemede açılmasından önce sigortacı tarafından bu ödeme satıcı firmaya yapılmış ve sigorta şirketi, yaptığı bu ödemeye dayanarak satıcı firmanın haklarına halef olduğu iddiası ile alt taşıyan Polaris Gemi Kiralama San. ve Tic. A.Ş. ile asıl taşıyan M/V Fırat gemisi donatanı aleyhine rücu tazminat davası açmıştır.

Yerel mahkeme, söz konusu sözleşmenin CIF satış olması sebebi ile taşıma sırasındaki hasar riskinin dava dışı alıcı firmaya ait olduğunu, ancak alıcı firmanın, uğradığı zararı, sigorta ettiren satıcı Kibar Dış Tic.A.Ş.'den talep ettiği ve satıcının sigortacısının ödeme yapmayı kabul etmesi üzerine satıcı tarafından alıcı firmaya ödeme yapılacağı bildirildiği; bu durumda sigortalı emtiada meydana gelen hasarın satıcının zararını oluşturduğunu ve neticede Kibar Dış Tic.A.Ş.'ye yapılan ödemenin davacı sigorta şirketine halefiyet hakkı sağladığını kabul etmiştir. Bunun dışında yine davalının iddialarına karşılık, Polaris Gemi Kiralama San. ve Tic. A.Ş.'nin, taşıma sözleşmesinin tarafı olduğundan ve (taşıyanın) sorumlu tutulmasını engelleyecek herhangi bir durumun varlığını ispat edemediğinden zarardan sorumlu olduğuna, diğer davalı M/V Fırat gemisi donatanının, Kibar Dış Tic. A.Ş. ile yapılan taşıma sözleşmesinin tarafı olmaması sebebi ile sorumlu tutulmayacağına, hasar ihbarının kanuna uygun olarak yapılmış geçerli bir ihbar olduğuna ve Polaris Gemi Kiralama San. Tic.A.Ş.'nin, sigortacının Kibar Dış Tic A.Ş.'ye ödediği bedeli sigortacıya ödemesi gerektiğine karar vermiştir.

Kararın davalı Polaris Gemi Kiralama San. ve Tic. A.Ş. tarafından temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 11.H.D., yerel mahkemenin kararında dayandığı gerekçelere itiraz etmemekle birlikte, eksik inceleme nedeni ile hükmü bozmuştur. Yargıtay, dava sırasında mahkemeye sunulan delillerden, satıcının, sigorta şirketinden aldığı tazminatı alıcı firmaya gerçekten ödeyip ödemediğinin araştırılmadığına değinmiş, sigortacının yaptığı ödemenin hukuki nite-

liğini ise tartışmamıştır. 11.H.D., bilirkişi raporunda belirtilen “davacının halef olabilmesi için sigortalısı Kibar Dış Tic.A.Ş.’nin malvarlığında bir zarar meydana gelmesi gerektiği” ifadesinden yola çıkarak böyle bir zararın meydana gelip gelmediğinin araştırılması gerektiğini, bilirkişi raporundan sonra davacı tarafça mahkemeye sunulan delillerin incelenmesi ve neticede alıcı firmaya gerçekten bir ödeme yapılıp yapılmadığının anlaşılmasının ardından Kibar Dış Tic. A.Ş.’nin malvarlığında bir zarar meydana gelip gelmediğine ve dolayısı ile sigortacının halefiyetinin gerçekleşip gerçekleşmediğine hükmedilebileceğini belirtmiştir.

I. Denizaşırı satış türlerinden olan CIF² satış Türk Ticaret Kanunu’nun 1139 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre “Bir malın muayyen bir yere taşınması için gemiye yükletilmesi şartıyla mal değerinden ve satıcı tarafından ödenecek sigorta ücretiyle navlundan ibaret maktu bir bedel karşılığında yapılan satışa “sif”³ satış denir” (TTK m.1139/I)⁴.

CIF satışlarda satıcının birinci ve en önemli borcu malların alıcıya teslimi ve mülkiyetin geçirilmesidir. Bunun yanında taşıma sözleşmesi yapmak, malları sigortalamak ve gerekli belgeleri vermek (TTK m.1150’de ve eğer belirtilmişse sözleşmede ayrıca yer alan belgeler) satıcının diğer belli başlı yükümlülükleridir. CIF satışlarda satış bedeli (sif bedeli de denilmektedir), mal bedeli, sigorta primi ve navlunun ayrılmaz bir şekilde birleşmesinden oluşmaktadır⁵. Buna göre bir satışın CIF satış olarak nitelendirilebilmesi için;

1. Satılan malın deniz yolu ile taşınması
2. Malın gemiye yüklenmesi
3. Malların sigortalınması
4. Satış bedelinin mal bedeli yanında sigorta ücreti ve navlunu da kapsamaması gerekir.

² CIF terimi, mal bedeli (cost), sigorta (insurance) ve navlun (freight) terimlerinin İngilizce karşılıklarının baş harflerinden oluşmaktadır.

³ Kanun, “sif” terimini kullanmıştır. Biz, Uluslararası Ticari Terimler (Incoterms)e uygun olarak CIF kısaltmasını kullanacağız.

⁴ CIF satışlarla ilgili ayrıntılı açıklamalar için bkz. Ercüment ERDEM, “SIF Satışlar CIF Sales”, İstanbul: Beta Yayınları, 1999, Fahiman TEKİL, “Deniz Hukuku”, İstanbul: Alkım Yayınları, 370-373.

⁵ ERDEM, s.13.

CIF satışta malların teslimi borcunun ifa yeri malın yüklendiği yerdir (TTK m.1140/4). Satıcı, teslim borcunu malların gemiye yüklenmesi veya taşıyana teslimi sureti ile ifa etmektedir (TTK m.1140/3). Bu bakımdan bir "yüklemede satış" söz konusudur⁶. CIF satılan malların geminin küpeştesini⁷ aştığı andan itibaren yarar (nefi) ve hasarı alıcıya aittir (TTK m.1143/I). Malın mülkiyetinin alıcıya geçmesi, onu temsil eden konișmentonun ciro ve teslimi ile olur (TTK m.1140/4). Buna karşılık alıcı, konișmento ve sair belgelerin düzenli biçimdeki ibrazı üzerine satış bedelini ödemekle yükümlüdür (TTK m.1153/I).

Burada önemle vurgulamamız gereken husus, satıcının kanunda sayılan bu borçlarını ifa sırasında alıcının temsilcisi sıfatı ile hareket etmeyip CIF satış gereği kendi borçlarını ifa ettiğidir⁸. Bununla birlikte sigortadan yararlanan alıcıdır; yani taşıma sözleşmesi ve sigorta sözleşmesi, üçüncü kişi yararına sözleşme olarak yapılmaktadır⁹.

II. Kararın değerlendirilebilmesi için CIF satışlara ilişkin olarak bu temel bilgilerin verilmesi yanında satıcının bu sözleşme hükümleri gereği yaptırmakla yükümlü olduğu sigorta sözleşmesine konu olan menfaatin tespiti, diğer bir ifade ile menfaatin kime ait olduğu meselesinin tartışılması gerekmektedir. Zira bu suretle olayda sigortacının geçerli bir sigorta sözleşmesine dayanarak ve hukuken ödemesi gereken bir tazminatı ödeyip ödemediği ve diğer şartları da göz önünde bulundurularak sigortacının kanuni halefiyetinin gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespiti mümkün olabilecektir.

Zarar sigortalarında sigorta tazminatını ödeyen sigortacı, kanunda sayılan şartların gerçekleşmesi halinde sigortalının haklarına halef olmaktadır (TTK m.1301). Sigortacının halefiyetinin

⁶ Satıcı teslim borcunu malları gemiye yükleterek yükleme limanında ifa etmekte (TTK m.1140/son, c.1) ve mallar gemi küpeştesini aştıktan sonraki nefi ve hasar alıcıya ait olmaktadır (TTK m.1143).

⁷ Küpeşte, gemilerde güverte parmaklığı; parmaklıkların üzerine yerleştirilen ağaç bölüm olarak tanımlanmaktadır. Bkz. Ejder YILMAZ, "Hukuk Sözlüğü", Ankara: Yetkin Yayınları, 1996, s.493.

⁸ Satıcı, taşıma ve sigorta sözleşmelerini gerektiği gibi yapmadığı zaman herhangi bir vekalet sözleşmesi hükümlerini değil, bizzat kendisinin taraf olduğu CIF satış sözleşmesi hükümlerini ihlâl etmiş olacaktır. ERDEM, s.68, 70

⁹ ERDEM, s.68.

gerçekleşmesi için¹⁰;

1. Sigortacının, geçerli bir sigorta sözleşmesine dayanarak ödemesi gereken tazminatı sigortalıya ödemiş olması ve

2. Sigortalının, sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınmış rizikonun gerçekleşmesi dolayısı ile bir üçüncü şahıstan¹¹ talep hakkına sahip olması gerekir.

Bu şartlar altında sigortalıya ödeme yapan sigortacı, sigortalının yerine geçer ve onun rizikonun gerçekleşmesi hususunda üçüncü şahıstan bir talep hakkı bulunması halinde halefiyete dayanan rücu davası açabilir. Deniz sigortalarında sigortacının halefiyeti TTK m.1361 hükmü ile düzenlenmiştir ve yukarıda sayılan şartlar deniz sigortaları için de geçerlidir. Sigortacının halefiyeti, sigorta tazminatının ödendiği anda ve taraf iradeleri dışında kanun hükmü gereği gerçekleşir¹². Sigortacı yalnız ödediği bedel nispetinde üçüncü kişiye karşı rücu tazminat istemine sahiptir¹³.

Sigortacının kanuni halefiyetinin gerçekleşmesi için, geçerli bir sigorta sözleşmesine dayanarak ödeme yapmasının yanında gerçekten menfaat sahibi olan kimseye ödeme yapması gerekmektedir. Zarar sigortalarında, sigorta edilen rizikonun sebep olduğu zararların tazmini amaçlanır. Tartışmalı olmakla birlikte bu sigorta türünde teminat altına alınan, diğer bir ifade ile rizikoya

¹⁰ Halefiyetin gerçekleşmesi şartları konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Rayegân KENDER, "Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku I", İstanbul: Beta Yayınları, s.263-265, Ali BOZER, "Sigorta Hukuku", Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2004, s.73-74. Bunun yanında Yargıtay kararları ışığında sigortacının kanuni halefiyeti ile ilgili olarak bkz. Mustafa ÇEKER, "Yargıtay Kararları Işığında Sigorta Hukuku", Adana: Karahan Kitabevi 2003, s.74-86.

¹¹ Burada, üçüncü şahıs sigortalı ve sigorta ettiren dışındaki her şahıstır. KENDER, s.263.

¹² Sigortalının, sigortacı tarafından talep edilmesi halinde üçüncü şahsa karşı olan haklarına sigortacının halef olduğunu gösteren ve noterlikçe imzası tasdik olunan bir senet vermek zorunda olması (TTK m.1361), kanunen gerçekleşen halefiyetin belgelenmesine yöneliktir.

¹³ TTK m.1361 hükmünde, zarar sigortalarında sigortacının halefiyet hakkını düzenleyen TTK m.1301 hükmünde olduğu gibi sigortacının "ödememiş olduğu sigorta tazminatı oranında" sigortalının üçüncü şahıslara karşı haklarına halef olacağı belirtilmemiştir. Bununla birlikte, sigortacının halefiyet hakkının mahiyeti gereği, deniz sigortalarında da sigortacı ödediği sigorta tazminatı oranında sigortalının üçüncü şahıslara karşı haklarına halef olur. Bkz. Emine YAZICIOĞLU, "Tekne Sigortası Sözleşmesi", İstanbul: Beta Yayınları, s.280-281.

maruz kalacak olan eşya değil, eşya üzerindeki menfaattir¹⁴. Kanunda da açıkça ifade edildiği gibi, deniz sigortalarının konusu da, gemi, yük ya da navlun değil, gemi veya yükün denizcilik rizikolarını salimen geçirmesine ilişkin para ile ölçülebilir menfaattir (TTK m.1339). Sigortada gerek zarar gerek menfaat kavramı ekonomik niteliğe sahiptir¹⁵. Gemi veya yükün denizcilik rizikolarını salimen geçirmesine bağlı para ile ölçülebilir menfaat hukuki ilişki dolayısı ile mevcut olabileceği gibi sadece ekonomik bir ilişki dolayısıyla da mevcut olabilir¹⁶. Deniz sigortalarında mallar üzerindeki mülkiyetten kaynaklanan menfaatin öteden beri şekli (eşya hukuku anlamındaki) mülkiyete sahip olan kimseye değil fakat ekonomik mülkiyete sahip kimseye ait olacağı kabul edilmektedir¹⁷. CIF satış sözleşmesi gereği satıcı, yükleme yerinde malları teslim borcunu ifa etmekte ve gemi küpeştesini aştığı andan itibaren (yarar ve hasarın geçmesi ile birlikte) malların ekonomik mülkiyeti alıcıya geçmektedir. Konişmentonun devri ile yükün şekli maliki de alıcı olacaktır. Ancak malların gemi küpeştesini aştığı, yani nef'i ve hasarın alıcının sorumluluğuna dahil olduğu bir aşamada, konişmento henüz alıcıya devredilmemiş de olsa, alıcı yükün ekonomik mülkiyetini elde etmiştir ve bu şartlar altında dahi sigortalanabilecek menfaate ve rizikonun gerçekleşmesi durumunda sigorta tazminatını talep etme hakkına sahiptir. Kısaca belirtmek gerekirse malların gemi küpeştesini aştığı andan itibaren yüke gelecek hasar ve ziyadan alıcı sorumludur ve bu aşamadan sonra satıcının yük üzerinde sigortalanabilir bir menfaati kalmamaktadır.

III. CIF satışlarda satıcı, malların yükleme yerinden varma limanında vinç üzerinde teslimine kadar taşınması için, navlun kendisi tarafından ödenmek üzere eşyanın cins ve niteliğine elverişli bir navlun sözleşmesi yapmakla yükümlüdür (TTK m.1144/I). Olayda satıcı bu yükümlülüğünü yerine getirmiştir. Bunun yanında satıcı, yüklettiği malı denizcilik rizikolarına¹⁸

14 Tartışmalar için bkz. KENDER, s.139., Aynı görüşte, YAZICIOĞLU, s.71.

15 KENDER, s.150.

16 YAZICIOĞLU, s.74.

17 Bkz. Samim ÜNAN, "Sif (cif) Olarak Satılan Mallar İçin Yaptırılan Yük Sigortasında Sigortalanabilir Menfaat", Sigorta Hukuku Dergisi, Yıl 1997, sayı 1, s.22.

18 Türk Ticaret Kanunu'nda, denizcilik rizikoları tanımlanmadığı gibi, bir rizikonun hangi esaslara göre denizcilik rizikosu olarak nitelendirilebileceği de

karşı mutad şartlar altında sigorta ettirmek ve sigorta ücretini yani primleri ödemekle mükelleftir (TTK m.1147/I)¹⁹. Karara konu olan olayda esas problem satıcının bu yükümlülüğünü gereği gibi yerine getirip getirmediği noktasındadır. Kararda yer alan ifadelerden anlaşıldığı kadarı ile satıcı, kendi hesabına bir sigorta sözleşmesi yaptırmış ve sigorta şirketi de sigorta tazminatını satıcıya ödemiştir²⁰. Halbuki CIF satış sözleşmesi gereğince satıcının yaptırmakla yükümlü olduğu sigorta, esas itibari ile alıcının menfaatini korumayı amaçlamaktadır²¹. Zira kanunda denizcilik rizikolarına karşı sigortadan bahsedilmektedir (TTK m.1147/I) ve denizcilik rizikoları, denizde seyrüsefere özgü ya da denizde seyrüsefer esnasında karşılaşılması muhtemel ve seyrüseferle yer ve zaman itibariyle bağlantılı olan, diğer bir ifade ile malların gemiye yüklenmesinden sonraki zaman diliminde ortaya çıkan rizikolardır. Malların gemi küpeştesini aştığı andan itibaren yük üzerindeki hasar ve yarar alıcıya geçtiğinden satıcının bu aşamadan son-

belirtilmemiştir. Doktrinde, denizcilik rizikoları denizde seyrüseferle bağlantılı rizikolar olarak tanımlanmakta ve bunların deniz tehlikelerinden ibaret olmadığı belirtilmektedir (Rayegân KENDER/Ergon ÇETİNGİL, "Deniz Ticareti Hukuku Temel Bilgiler" İstanbul: Beta Yayınları, 2003, s.231-232, Fehmi ÜLGENER, "Deniz Sigortalarında Nedensellik ve Causa Proxima Kuralı", İstanbul, 1994, s.111). Bununla birlikte YAZICIOĞLU, sigortacının özellikle hangi rizikoları üstlendiğini belirten TTK m.1379/II hükmünde yer alan rizikolardan karaya oturma, batma, su alma gibi rizikoların denizde seyrüseferle ilgili olmasına karşılık yangın, hırsızlık, yıldırım gibi rizikoların denizde seyrüsefere özgü olmadığını ancak denizde seyrüsefer esnasında karşılaşılması mümkün rizikolar olduğunu belirttikten sonra "denizde seyrüsefere özgü ya da denizde seyrüsefer esnasında karşılaşılması muhtemel ve seyrüseferle (yer ve zaman itibariyle) bağlantılı tüm rizikoların" denizcilik rizikosu olarak nitelendirilebileceğini ifade etmiştir. Bkz. YAZICIOĞLU, s.125-126.

19 Aksi kararlaştırılmış olmadıkça sigorta sözleşmesi alelade rizikoları kapsayacaktır. Alıcı talep ederse harp rizikosu da teminat kapsamına alınabilir ancak bu durumda mezkûr sigorta primini alıcı ödemekle yükümlüdür (TTK m.1148/I).

20 Örneğin kararın ikinci paragrafının ilk satırından itibaren, Davacı vekili, Kibar Dış Tic. A.Ş. adına 315741 no.lu Poliçe ile müvekkili şirkete sigortalı....., yine aynı paragrafın beşinci satırından itibarensigortalıya 28.3.2002 tarihinde ödenen denilmektedir. Kararın dördüncü paragrafının beşinci satırından itibaren,satıcı Kibar A.Ş.'ye yapılan ödemenin davacı sigorta şirketine haliyet hakkı sağladığıve yedinci paragrafın on üçüncü satırında,davacının sigortalısı Kibar A.Ş.'ye yaptığı ödemenin.. denilmektedir.

21 Ancak yük zararı, malların gemiye yüklenmesinden (gemi küpeştesini geçmesinden) önce de meydana gelebilir ve satıcı bu aşamada "kimin olacağı onun hesabına" sigorta sözleşmesi yaparak kendi menfaatini de teminat altına alabilir. Böyle bir sigorta sözleşmesine konu olan menfaat, malların gemi küpeştesini aştığı andan itibaren alıcıya geçmektedir.

ra yük üzerinde sigortalanabilecek bir menfaati bulunmamaktadır. Satıcının, taşıma sözleşmesinin gereği gibi ifa edilmemesinden kaynaklanan herhangi bir sorumluluğu da yoktur²². Satıcı alıcıya karşı bizzat sigortacı vazifesi de göremeyecektir (TTK m.1147/son)²³. CIF satışlarda, malın gemiye yüklenmesi anından itibaren malların hasar ve yararının alıcıya geçmesinin anlamı, yükün deniz yolu ile taşınması esnasında herhangi bir zarar vukua gelmesi halinde buna alıcının katlanması gerektiğidir. Alıcı bu durumda dahi satış konusu malların tutarını satıcıya ödemekle mükelleftir. Alıcının satış bedelini ödeme borcu, nakliye rizikolarından etkilenmemekte, bu rizikolardan biri sebebi ile malın yok olması halinde dahi alıcı semeni tediye borcundan kurtulmamaktadır. Bu durumda satıcının, malların gemiye yüklenmesinden sonraki aşamada meydana gelen yük zararından kaynaklanan bir sorumluluğu bulunmadığından, yükün zarara uğraması halinde sigorta ile teminat altına alınabilecek bir menfaati de söz konusu değildir. Bu itibarla yerel mahkeme kararında yer alan ve Yargıtay'ın da benimsediğini kabul ettiğimiz²⁴ "...CIF satış nedeni ile taşıma sırasındaki hasar riskinin, dava dışı alıcı İtalyan firmasına ait olduğu; ancak, alıcı firmanın uğradığı zararı sigorta ettiren satıcı Kibar A.Ş.'den talep ettiği ve sigorta şirketinin ödeme yapmayı kabul etmesi üzerine, alıcı firmaya ödeme yapılacağı bildirildiği; bu durumda sigortalı emtiada meydana gelen hasarın satıcının zararını oluşturduğu; satıcı Kibar A.Ş.'ye yapılan ödemenin davacı sigorta şirketine halefiyet hakkı sağladığının kabul edilmesi gerektiği" açıklamasının isabetli olmadığını söylemeliyiz.

22 ERDEM, s.93.

23 Olayda yük zararından asıl sorumlu olan kişi taşıyandır. Zira yükün hasarlanmasının sebebi, taşınması esnasında geminin ambarlarına deniz suyu girmiş olmasıdır. Malların hasarlı olduğunu iddia eden alıcı (CIF satış sözleşmesi gereği satıcının yaptırmakla yükümlü olduğu sigorta sözleşmesinin alıcının menfaatini de teminat altına alacak şekilde yapılması durumunda), zararının tazmini için satıcıya değil, sigorta şirketine başvuracak ve sigorta şirketi de eğer ödemesi gereken bir zarar söz konusu ise bu zararı tazmin ederek zarara sebep olan üçüncü kişiye karşı rücu tazminat davası açabilecektir.

24 Bize göre Yargıtay 11.HD, satıcının malvarlığında bir zarar meydana geldiğinin kabulü için satıcı tarafından alıcıya gerçekten ödeme yapılıp yapılmadığının araştırılması gerektiğini söylerken, yerel mahkeme hükmünde yer alan "...esas itibari ile hasara alıcının katlanması gerekirken böyle bir ödemenin yapılması halinde zararın satıcının zararını oluşturduğu" gerekçesine katılmaktadır.

IV. CIF satışlarda satıcının kendi hesabına sigorta yaptırmasının mümkün olmadığı söylenmiştir²⁵. Gerçekten CIF satış gereği satıcının yaptırmakla yükümlü olduğu sigorta, denizcilik rizikolarını teminat altına almaya yöneliktir. Denizcilik rizikolarına karşı hesabına sigorta yaptırılan kişinin, *geminin veya yükün denizcilik rizikolarını salimen geçirmesinde para ile ölçülebilir bir menfaatinin bulunması şarttır* (TTK m.1339). Yukarı da belirttiğimiz gibi bu rizikolar, malların gemiye yüklenmesinden sonraki zaman dilimi için söz konusu olan rizikolardır. Malların gemi küpeştesini aştığı andan itibaren yük üzerindeki hasar ve yarar alıcıya geçtiğinden satıcının bu aşamadan sonra yük üzerinde denizcilik rizikolarından dolayı zarar görmesi muhtemel sigortalananabilecek bir menfaati bulunmamaktadır. Bunun yanında TTK m.1383/I hükmüne göre “Yük, umulan kâr veya taşınacak mallardan kazanılacak komisyonun sigortası halinde riziko, malların gemiye veya mavnalara yükletilmek üzere karadan ayrılmış oldukları andan başlar ve malların varma limanında yeniden karaya çıkarıldığı anda biter”. Tüm bu hükümler göstermektedir ki bir CIF satışın söz konusu olduğu durumda satıcının, malların gemiye yüklenmesinden itibaren sigortalananabilecek bir menfaati bulunmamaktadır. Bu durumda olayda, satıcının kendi hesabına yaptırdığı sigorta CIF satış sözleşmesi gereği yapılmış bir sigorta olarak kabul edilemez. Bu sigorta sözleşmesi, satıcının mallar gemiye yüklenene kadar geçecek zaman dilimi içinde yükün zarara uğraması halinde menfaatini temin etmeye yönelik bir sigorta olarak kabul edildiğinde ise malların gemiye yüklenmesi ile birlikte sigortalı malın el değiştirmesine ilişkin hükümler akla gelecektir. Bu hususu düzenleyen TTK'nın 1458. maddesine göre sigortacı, temlikin yapılmamış olması halinde çıkmayacak olan rizikolardan sorumlu olmaz (TTK m.1458/III). Satıcının, yük gemiye yüklenene kadar olan zaman diliminde yük üzerindeki menfaatini sigortalattığını kabul ettiğimiz sözleşme gereği (TTK m.1458/III hükmü sebebi ile) ne alıcının ne de (mülkiyetin devri sebebi ile) satıcının sigortacıdan bir talep hakkı olmayacaktır. Bu talep hakkının olduğu ihtimalinde dahi satıcının kendi hesabına yaptırdığı sigorta sözleşmesi CIF satış hükümleri ile yine bağdaşmaz. Zira Kanun'a göre, sigorta edilen şey sigortalı tarafından başkasına temlik olunursa iktisap eden kimse, mülkiyeti devam ettikçe sigortalının sigorta mü-

25 ERDEM, s.120.

nasebetinden doğan hak ve borçlarını üzerine almış sayılır ve prim borcundan sigortalı şeyi temlik edenle iktisap eden müteselsilen sorumlu olacaktır (TTK m.1458/I)²⁶. Oysa ki alıcı CIF bedelini öderken satıcının yaptırmakla yükümlü olduğu sigorta sözleşmesine ait primi de ödemiştir. Sigorta yaptırmak ve prim borcunu ödemek esas itibariyle satıcının yükümlülüğündedir ve satıcı bu işlemleri vekaleten yapmayıp, CIF satış hükümleri gereği bizzat kendi borcunu ifa etmektedir. Bu sebeple satıcı, CIF satış gereği yaptırmakla yükümlü olduğu sigortayı ya “başkası hesabına sigorta” ya da “kimin olacaksa onun hesabına sigorta” şeklinde yaptırmalıdır.

V. Doktrinde, CIF satış sözleşmeleri gereği satıcı tarafından yaptırılan sigorta sözleşmelerinin kimin olacaksa onun hesabına yapılmasının en uygun çözüm olacağı söylenmiştir²⁷. Bu sigorta türünde, sigorta edilen menfaat kime geçerse sigortadan doğan haklara o sahip olacaktır. Mal el değiştirdiği takdirde sigorta kendiliğinden yeni malik hakkında cari olur ve kanunda sigortalı malın el değiştirmesine dair bulunan özel hükmün tatbiki söz konusu olmaz²⁸. TTK'nın 1342. maddesinin son fıkrasına göre, “Sözleşmeden sigortanın başkası hesabına veya kimin olacaksa onun hesabına yaptırıldığı anlaşılmazsa, sigorta ettirenin kendi hesabına yapılmış sayılır.” Buradan çıkarılan sonuç, sözleşme metninin açıkça başkasına ait bir menfaatin sigorta edildiğini belirtilmesinin şart olmadığı, bunun sözleşme şartları gözönünde tutulduğunda anlaşılabilir olmasının yeterli olduğudur²⁹. CIF satışlarda, satıcı tarafından yaptırılan bir “kimin olacaksa onun hesabına sigortanın” menfaat sahibi değiştiği ana (yani hasarın geçiş anına) kadar kendi hesabına sigorta, bundan sonra da başkası hesabına sigorta olarak işlem göreceği kabul edilmelidir³⁰. Zira burada hem satıcı hem de alıcının menfaati vardır ve her iki menfaatin de korun-

²⁶ Bununla birlikte alıcı bu sözleşmeyi feshedebilir (TTK m.1458/IV).

²⁷ ÜNAN, s.25.

²⁸ KENDER, s.148.

²⁹ ÜNAN, s.21. Buna karşılık doktrinde bir başka görüş, sigorta sözleşmesinin kimin olacaksa onun hesabına yapıldığının kabul edilebilmesi için sözleşmenin kimin olacaksa onun hesabına olduğunun sigorta ettiren tarafından belirtilmesi ve sözleşmeden anlaşılması gerektiğini belirtmiştir. Ancak kanımızca bu ifade, kanunun açık hükmü karşısında isabetli sayılmamalıdır. Bkz. İsmet SAYHAN, “Sigorta Sözleşmelerinin Konusu (Aşkın Sigorta-Eksik Sigorta-Sigorta Tazminatının Hesaplanması”, Ankara: Yetkin Yayınları, 2001, s.111.

³⁰ ÜNAN, s.26.

ması sağlanmaktadır. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki rizikonun başlangıcı ve sonunu yük sigortaları açısından düzenleyen TTK m.1383/I hükmü gereği yük sigortası ancak malların gemiye yüklenmesinden sonraki zaman dilimindeki menfaatleri kapsayacaktır. Burada satıcı CIF satış gereği yaptırmakla yükümlü olduğu sigorta sözleşmesini akdederken (kimin olacaksa onun hesabına sigorta yapılması halinde) ek prim ödeyerek kara zararlarından menfaati de sözleşme kapsamına dahil ettiğini varsaymaktayız. Malların gemi küpeştesini aşmasından önceki zaman dilimi içinde zarara uğraması halinde satıcı, daha sonraki zaman dilimi içinde ise alıcı menfaat sahibidir ve sigortacıdan zararının tazminini isteyecektir. Sigorta ettiren, kendi hesabına bir sigorta sözleşmesi akdettiği halde; sigortalananabilir bir menfaati yoksa, sözleşme başkası hesabına sigorta sayılamaz³¹.

VI. Netice itibari ile satıcı Kibar Dış Tic.A.Ş.'nin, CIF satış hükümleri gereği, malların gemi küpeştesini aştığı andan itibaren yük hasar veya ziyandan sorumluluğu ve dolayısı ile sigortalananabilir bir menfaati yoktur. Bunun yanında satıcının, satış sözleşmesinin gereği gibi ifa edilmemesinden kaynaklanan bir sorumluluğu da bulunmamaktadır. Satıcı, alıcıya karşı sigortacı vazifesini de göremeyeceğinden, alıcının yük hasarından dolayı satıcıya başvurma hakkı bulunmamaktadır. Buna rağmen alıcının uğradığı zarardan kendisini sorumlu sayan ve sigortacısına başvuran satıcıya karşılık zararın satıcı hesabına yapılan sigorta sözleşmesi ile teminat kapsamına alındığı düşüncesi ile ödeme yapan sigortacının bu ödemesi, geçerli bir sigorta sözleşmesine dayanarak ödemekle yükümlü olduğu bir sigorta tazminatı ödemesi değildir. Bu sebeple sigortacının Polaris Gemi Kiralama San. Tic. A.Ş.'ye rücu tazminat davası açma hakkı bulunmamaktadır.

31 SAYHAN, s.109.